

Danijel Grafenauer, Katalin Munda Hirnök

Vloga tiskanih medijev pri prikazovanju slovenskih narodnih manjšin¹

Izvleček

Zastopanost in podoba manjšin v množičnih medijih sta med pomembnejšimi vprašanji pri uveljavljanju koncepta skupnega slovenskega kulturnega prostora in v današnjih večetničnih družbah nasploh. Dejstvo je, da množični mediji posredujejo nacionalne simbole in krepijo etnično identifikacijo. V slovenskem medijskem prostoru ne moremo govoriti o obstoju tipične medijske podobe etničnih oz. narodnih manjšin. Medijska pozornost se nanaša predvsem na politične probleme, napetosti in konflikte ter na tiste dogodke in posameznike, ki imajo zaradi večjega socialnega in kulturnega kapitala ter virov tudi večje možnosti uspešnega subvencioniranja informacij za množične medije. Dogodki v zamejski kulturi, gospodarstvu in športu so v osrednjih slovenskih medijih veliko manj prisotni. Opazno je, da kljub novim tehnološkim možnostim (npr. spletnih medijev) te niso izkoriščene v tolikšni meri, kot bi lahko bile. Pretočnost informacij med zamejstvom in osrednjo Slovenijo se je v zadnjih letih delno izboljšala, vidna je v poročanju RTVS, nekaterih drugih medijev in posameznikov.

Ključne besede: mediji, manjšine, čezmejno medijsko komuniciranje, skupni slovenski kulturni prostor

The Role of Printed Media in the Presentation of the Slovene National Minorities

Abstract

The presence and image of minorities in mass media are amongst the key issues relating to the promotion of the concept of the common Slovenian cultural territory and to present-day multiethnic societies in general. It is an established fact that mass media convey national symbols and promote ethnic identification. There is no typical media image of ethnic or national minorities in the Slovenian media territory. The attention of media is mostly focused on political problems, tensions and conflicts, as well as on events and individuals, who – due to their greater social and cultural capital – are more successful in subsidizing information for mass media. Events taking place in across-the-border culture, economy and sports are considerably less present in the main Slovene media. It is evident that such news are not fully used despite new technological options (of website media e.g.). The flow of information between neighbouring states and central Slovenia has partly improved over the recent years and is reflected in the reporting of RTVS, some other media and individuals.

Keywords: media, minorities, across-the-border media communication, common Slovene cultural space

Correspondence address for authors: Danijel Grafenauer, Katalin Munda Hirnök,
Inštitut za narodnostna vprašanja / Institute for Ethnic Studies, Erjavčeva 26, SI-1000 Ljubljana.
E-mail: danijel.grafenauer@inv.si, danijel.grafenauer@siol.net, katalin.hirnok@guest.arnes.si

1. Uvod

Izhodišče raziskave je bilo usmerjeno v preučevanje krepitve skupnega slovenskega kulturnega prostora,² ki vključuje Republiko Slovenijo in poselitveno območje avtohtonih slovenskih narodnih skupnosti v sosednjih državah (Italiji, Avstriji, Madžarski), na področju medijev. Rezultati analize pomena in vloge medijev v procesu upravljanja kulturnega pluralizma ter v odnosu do narodnomanjšinske tematike naj bi prispevali k odpravi ovir za uspešno integracijo obmejnega prostora (premoščanje kulturnih, jezikovnih, zgodovinskih in družbenih ovir). Iskali smo odgovore na vprašanje o »(ne)propustnosti skupnega slovenskega medijskega prostora ob (ne)vključevanju zamejskega medijskega prostora«. Predmet raziskave sta bila vsebina in način poročanja slovenskih osrednjih medijev o dogajanju znotraj narodnih skupnosti Slovencev v Italiji, Avstriji in na Madžarskem ter poročanje manjšinskih medijev o Sloveniji. Odgovoriti smo želeli na prisotne kritike nezadostnega poročanja medijev iz Slovenije glede spremljanja narodnih skupnosti v sosednjih državah, ugotoviti vsebino in strukturiranost poročanja manjšinskih in osrednjih slovenskih medijev ter raziskati »dostopnost« medijev iz »matične domovine« v luči krepitve čezmejnih komunikacijskih tokov. Nadalje smo iskali odgovore na vprašanje, kako zagotoviti kakovostno in celovito informacijo o položaju manjšin v Sloveniji v trenutni medijski krajini (vloga matičnih in manjšinskih medijev), ter želeli podati določene predloge glede ukrepov, ki bi v skupnem slovenskem medijskem prostoru zagotovili izboljšanje možnosti za integracijo narodnih skupnosti.

2. Metodologija

Uporabili smo nabor raziskovalnih orodij, ki je zajemal kombinacijo analitičnih in sistematičnih delovnih korakov in metod, od kvantitativne in kvalitativne analize medijskih vsebin, raziskovalnega terenskega dela do izvedbe polstrukturiranih globinskih intervjujev. Želeli smo, da bi raziskava imela tudi aplikativno vrednost, ki bi pomagala izvajalcem medijskih politik pri uveljavljanju skupnega slovenskega medijskega prostora.

Analiza je poskušala na interdisciplinaren način odgovoriti na trditve nekaterih dosegljivih raziskav oz. njihovih izsledkov o manjšinskih temah v osrednjih slovenskih in nekaterih manjšinskih medijih (prim. Beltram 1986; Susič 1986; Busch 1999; Munda Hirnök 2001; Makarovič in Rončević 2006; Bufon 2008, 73–85; Bašić Hrvatinić 2008–2009; Sekloča 2009; Medvešek 2009 in 2012; Pušnik 2011, 243–275, itd.); te raziskave poročajo o objavljanju predvsem subvencioniranih informacij in ob tem o pomanjkanju kritičnega in analitičnega diskurza, o medijskem obravnavanju predvsem konfliktnih tem, ki pa ne vsebujejo vsebinske in zgodovinske analize obravnavanih dogodkov. Svetla izjema naj bi bili nekateri komentarji. Medijska analiza je nekatere naštetje ugotovitve ovrednotila

kvantitativno (z metodo kodiranja besedil)³ in kvalitativno (s tekstualno analizo besedil). Raziskovalci smo medijske komunikacijske tokove in percepcijo manjšine spremljali na primeru izbranih dogodkov slovenskih narodnih skupnosti v Italiji, Avstriji in na Madžarskem (vse v časovnem razponu 15 dni pred datumom dogodka in 15 dni po njem):

- 1) ob vstopu Slovenije v Evropsko unijo, 2004 (16. 4.–15. 5. 2004);
- 2) ob 50-letnici podpisa Avstrijske državne pogodbe (dalje: ADP), 2005 (1. 5. 2005–31. 5. 2005);
- 3) ob vstopu Slovenije v šengensko območje, 2007 (6. 12. 2007–6. 1. 2008);
- 4) ob perečih problemih delovanja Slovenskega stalnega gledališča v Trstu (dalje: SSG), 2009 (15. 9. 2009–15. 10. 2009);
- 5) in ob premestitvi slovenskega duhovnika (Ferenc Merkli)⁴ iz Porabja, 2010 (16. 7.–15. 8. 2010).

Z izbiro zgoraj navedenih medijskih dogodkovnih markerjev smo analizirali prisotnost zamejskega prostora v slovenskih medijih z vidika njihovega prispevka k prepoznavnosti zamejstva kakor tudi dela skupnega slovenskega kulturnega prostora. Analiza je zajela tiskane in spletne medije. Poseben poudarek je bil namenjen zlasti tisku, ki velja za najvplivnejše in najbolj celovito sredstvo vpliva na družbeno, politično in medijsko profiliranje medijskih občinstev in javnosti (Sekloča 2008). Poudarek v smislu obsega je bil na analizi najvplivnejših tiskanih medijev časniškega formata. Za preostale medije je bil opravljen žanrski izbor. Izbrali smo naslednje tiskane medije: *Dnevnik* (Ljubljana), *Primorske novice* (Koper), *Primorski dnevnik* (Trst), *Večer* (Maribor), *Delo* (Ljubljana), *Porabje* (Monošter), *Novice* (Celovec), *Nedeljo* (Celovec).⁵ Ob teh smo pregledali še nekatere spletne medije. Opravljena je bila kvantitativna analiza besedil oziroma prispevkov (klasifikacija po žanrih, po temah, ipd.). Nato sta v drugi fazi sledili tekstualna analiza besedilnih prvin in njihova sistemizacija za potrebe statističnih izračunov in kvalitativnih ocen. Pri izvedbi poglobljenih polstrukturiranih intervjujev smo pritegnili vzorec predstavnikov različnih družbenih sektorjev. Kot naslednja faza je bila organizirana okrogla miza, kjer so novinarji iz zamejstva in nekaterih osrednjih slovenskih medijev predstavili in soočili poglede (Kotnik idr. 2012, 162–178). Sledila je diseminacija rezultatov na mednarodni konferenci (Grafenauer, D. in Munda Hirnök, K. 2012, 130–132).

Z metodo analize besedil, s katero lahko sklepamo predvsem na uredniško politiko medijev in procese produkcije novic, raziskava ponudi vpogled v tri med seboj povezane dimenzije javnega komuniciranja, katerega tematike se ob petih dogodkih navezujejo na slovenske manjšine v naštetih treh sosednjih državah. Hipoteza tega dela raziskave je bila, da v vseh treh dimenzijah nastopajo razlike med slovenskimi in manjšinskimi mediji, zaradi česar je težko govoriti o dejanskem obstoju ene čezmejne javne sfere, ki jo vzpostavljajo slovenski in manjšinski mediji. Prva dimenzija pokriva naslovnike javnega mnenja oziroma tiste, ki jih mediji predstavljajo kot povzročitelja sprememb v družbi. Druga dimenzija prvi

doda vpogled v odprtost medijev in analizira vire informacij, z drugimi besedami, pokaže, kdo ima dostop do medijev in posledično do javne sfere. Tretja dimenzija pa prvima dvema doda vpogled v dnevne rede manjšinskih in slovenskih medijev. Rezultati zaokrožijo analizo v smeri primerljivosti in podobnosti v vseh treh dimenzijah, obenem pa osvetlijo ključna področja, na katerih bi bilo treba na obeh straneh meje vpeljati spremembe v smeri večje odprtosti medijskega prostora. V vseh treh dimenzijah, torej pri naslovniku javnosti in definiranju tistih, ki povzročajo družbene spremembe, vprašanju vključevanja akterjev in virov novic ter dnevnih redih medijev, nastopajo statistične razlike med manjšinskimi in slovenskimi mediji. Ali in zakaj je slovenski medijski prostor zaprt za manjšinske tematike, je vprašanje, ki na obeh straneh meje sega tako na področje manjšinske in večinske politike kot na področje kulture in ekonomije (Kotnik idr. 2012).

V pričujoči analizi zaradi prostorske omejenosti povzemamo del raziskave – analize medijev.

3. Uvod v analizo medijskih vsebin

V okviru manjšinskega vprašanja je treba nameniti posebno pozornost kulturi, jeziku, vzgoji, izobraževanju, čezmejnemu sodelovanju ter na novo opredeliti vlogo medijev kot enega med pomembnimi dejavniki pri ohranjanju identitete in jezika slovenskih manjšin v sosednjih državah. V mešanih etničnih prostorih sosednjih držav imajo mediji pomembno vlogo, saj odločilno vplivajo na razvoj in obstoj manjšinskega jezika ter posledično narodnostne manjšine kot take (Munda Hirnök 1998, 102).

Področje medijev v konceptu skupnega slovenskega kulturnega prostora se sooča z novimi razvojnimi izzivi za njegovo uveljavitev. Mediji v Sloveniji morajo v odnosu do manjšin uveljaviti pozitivno naravnani koncept, v katerem imajo manjšine vlogo spodbujanja medsebojnega sodelovanja in ga ne ovirajo (Mulec 2010, 1).

Zastopanost in podoba manjšin v množičnih medijih sta med pomembnejšimi vprašanji v današnjih večetničnih družbah (Makarovič in Rončević 2006, 45–46). Osrednje vloge manjšinskih medijev so prenašanje in posredovanje nacionalnih simbolov ter krepitev etnične identifikacije kot osnove enotnemu slovenskemu kulturnemu prostoru. Manjšinski mediji do neke mere zagotavljajo, da se kulturna tradicija manjšinskih skupnosti ne bo ohranjala le na folklorni ravni ter da se bo jezik manjšine razvijal (Beltram idr. 1988, 12–15). Z različnimi ukrepi (tudi in predvsem preko medijev) je treba slovenskemu jeziku dodeliti širšo družbeno vlogo.

Prisotnost slovenskih avtohtonih manjšin v slovenskih medijih je v nekaterih primerih posledica predvsem konfrontacije manjšine z večino ali preprirov znotraj manjšine same. Osrednji slovenski mediji v mnogih primerih prispevajo k folklorizaciji podajanja novic iz zamejskega prostora ter tako ne izpolnjujejo vloge, ki

naj bi jo imeli kot mediji matičnega naroda. Premalo je poudarka na posredovanju številnih »pozitivnih« novic ter dosežkov na različnih področjih življenja slovenskih manjšin v sosednjih državah. Na to, da osrednji slovenski mediji pokrivajo zamejstvo kot ločene življenjske prostore, ki imajo le še »dotikalniško, brezvsebinsko razmerje do kolektivnega slovenskega izkustva«, opozarja Debeljak (2003, 490).

Zastavlja se vprašanje kakovosti slovenskih zamejskih medijev in njihovih učinkov na integracijo skupnega slovenskega medijskega prostora. Raziskave ugotavljajo, da slovenski manjšinski mediji v sosednjih državah ne zagotavljajo kakovostne in moderne medijske oskrbe v maternem jeziku ter »dosežejo« oz. nagovarjajo le manjši del narodnostne skupnosti (Kogoj 1997, 21–22 in 209–210). Medtem ko velja to za Koroško in Porabje, je situacija v Italiji nekoliko drugačna. Glede na to, da so vidnejši slovenski mediji v sosednjih državah profesionalno urejeni in je njihov status zakonsko bolj ali manj jasen, je potrebno, da Slovenija aktivneje pristopi k programski, organizacijski in vsebinski prenovi nekaterih zamejskih medijev ter s tem doseže racionalnejšo finančno konstrukcijo in višjo kakovost. Delno se to že uresničuje na primeru nekaterih zamejskih medijev (npr. *Novice*).

Glede na zapisano velja, da Slovenija z iskanjem strategij išče nove poti in možnosti preživetja slovenskih narodnih skupnosti v sosednjih državah, kar je legitimen cilj vsake matične države. Izhodišče je preseganje t. i. brambovstva in mešanice karitativnosti v odnosu med slovensko državo in slovenskimi manjšinami v sosednjih državah (Komac 2002, 594).

Različne uredniške politike zamejskih medijev določajo in generirajo vprašanje o aktivističnem novinarskem pristopu pri podajanju informacij. Ali novinar poroča kot pripadnik narodnostne skupnosti ali kot »nezainteresiran« strokovnjak svojega poklica? (Silverstone in Georgiou 2005, 437).

Pomembni vlogi medijev sta socializacija in ustvarjanje tolerantnega pluralnega okolja. Še zlasti manjšinski mediji so tisti, ki lahko presegajo preživetni koncept »nacionalizacije zgodovine« in sovražne predstave o sosedih. Zelo nazoren je primer t. i. konsenzne skupine na Koroškem, ki s pomočjo medijev do neke mere spreminja »meje v glavah«, ki temeljijo na omenjenih idejah (Feldner in Sturm 2007).

Izpostavimo lahko dve pomembni nalogi zamejskih medijev: informiranje manjšine same ter informiranje drugih o manjšini. Pri elektronskih medijih, ki govorijo s sliko in z besedo, lahko gre za združevanje informacij v dveh jezikih (jeziku večine in jeziku manjšine).

Slovenci v zamejstvu imajo na voljo tako medije matičnega naroda kot svoje medije. Narodna skupnost lahko ohrani svoje specifične značilnosti (materni jezik, kulturo, skupinsko pripadnost), če ima podporo medijev (lastnih in medijev iz matične države), ki tako opravljajo pomembno kulturno poslanstvo razvijanja jezika in vrednotenja lastnih dosežkov. Treba je razvijati vse štiri vire posredovanja

informacij (časopis, radio, televizija in internet). Če kakšen izmed teh virov ne opravi svojega poslanstva, ima to negativne posledice v življenju manjšine (Munda Hirnök 1994/95, 25, 31).

Problemi manjšinskih medijev so finančne (nezadostno financiranje s strani države, v kateri manjšina živi) in kadrovske narave, delno tudi njihova kakovost. Urad Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu v odnosu do omenjenih medijev nastopa kot aktivni varuh medijskih pravic manjšine. Treba je omeniti, da Urad namenja obsežno finančno podporo manjšinskim medijem, izvaja pa tudi programsko in organizacijsko skrb za racionalno rabo denarja. Njegova cilja sta tudi udejaniti uredniško oziroma novinarsko neodvisnost od manjšinskih političnih organizacij in višja kakovost (Mulec 2010, 1).

Želje, pobude in zahteve civilne družbe ter politikov v Sloveniji po večji medijski pozornosti do Slovencev v zamejstvu in po svetu lahko spremljamo že od začetka devetdesetih let 20. stoletja. Največkrat je te pobude kot katalizator želja politike in civilne družbe medijem predstavila Komisija Državnega zbora RS za Slovencev v zamejstvu in po svetu (glej Mulec in Vrabec 2005). Glede medijskega poročanja o Slovencih v zamejstvu in po svetu so na omenjeni komisiji od leta 1997 večkrat razpravljali, zaključki pa so bili bolj ali manj enaki. Vrstili so se pozivi slovenskim medijem in politiki (RTVS, časopisnim hišam in Vladi RS), da naj v svoje medijsko poročanje v večji meri vključujejo poročanje o delu in življenju Slovencev v zamejstvu in po svetu. Vlada RS naj bi namenila več sredstev za tovrstne aktivnosti. Odgovorni na javni RTV Slovenija so ves čas opozarjali na pomanjkanje denarja za našteje aktivnosti. Kljub temu pa so za poročanje o manjšinah našli določene človeške in materialne vire v reorganizaciji in raznih prilagoditvah (Bošnjak 2005). Na VI. vseslovenskem srečanju v DZ RS julija 2006,⁶ ki je bilo namenjeno pomenu manjšinskih medijev za narodne skupnosti Slovencev v sosednjih državah, je bil poudarjen dostop do medijev v maternem jeziku. Poudarjena je bila potreba po skupnem slovenskem medijskem prostoru in pretočnosti medijskih informacij med matično državo in zamejstvom (Brezigar 2006a).

Pogrešamo redno, kontinuirano poročanje o narodnih skupnostih v zamejstvu, za kar bi bili potrebni rezidenčni dopisniki v zamejskem prostoru, kot so jih v preteklosti že imeli RTV Slovenija in nekateri tiskani mediji (v Italiji in Avstriji). Problematiko sprejema signala RTV Slovenija v sosednjih državah (Valenčič 1996, 98–101) je Komisija DZ RS za Slovence v zamejstvu in po svetu ves čas obravnavala in je sedaj razmeroma zadovoljivo rešena.

Med načini zagotavljanja programov v jezikih manjšin so tudi dvostranski meddržavni sporazumi. Dober primer je dogovor o izmenjavi programov med Švedsko in Finsko. Mogoče bi bilo tudi npr. sodelovanje dveh sosednjih držav s skupnim televizijskim ali radijskim programom, ki bi predvajal vsebine v dveh jezikih (primer Nemčije in Francije) (Žurej 2004, 92).

Predvsem tiskani mediji iz Slovenije slovenskih manjšin v sosednjih državah večinoma ne dosežejo. Razlogi so predvsem tehnični, administrativni, poštni in tržni. Toda, če bi jih tudi dosegli, verjetno slovenski mediji ne bi imeli ustrezne uredniške ponudbe, ki bi medij naredil zanimiv za slovenske bralce v sosednjih državah. Razen posameznikov, ki poklicno sledijo medijem iz Slovenije, slednje redko kdo prebira (Wieser 2004, 58). Slednje velja predvsem za Koroško in Porabje, medtem ko je situacija na Primorskem v določenih odtenkih drugačna. Med vzroki za omenjeno stanje lahko izpostavimo vsebino dnevnikov (ki praviloma ne vključujejo tem iz zamejstva oz. vključujejo tiste, ki so povezani z negativnim poročanjem o dogajanju v državi, kjer prebiva manjšina), zamudo pri dostavi, nove možnosti spremljanja medijev preko spleta, itd.

Na tem področju kljub določenim parcialnim izboljšavam ni celovite politike. Slovenija mora nameniti vprašanju skupnega medijskega prostora pozornost, saj je to vprašanje bistveno pri uveljavljanju skupnega kulturnega prostora ter ohranjanju slovenskega jezika tam, kjer je že stoletja v tradicionalni rabi (Brezigar 2006a).

Z novimi tehnološkimi izboljšavami in pridobitvami (predvsem svetovnim spletom) so nastopile drugačne razmere, ki jim je treba nameniti pozornost. Danes lahko pripadnik slovenske narodne skupnosti iz katere koli sosednje države, če le ima računalnik in dostop do spleta, kadar koli gleda RTV Slovenijo in od doma bere slovenske časnike (Sturm 2012).

Poseben problem so tudi naklade manjšinskih časopisov, ki so odvisne od števila pripadnikov, vitalnosti in organizacijske sposobnosti (kulturni in socialni kapital) slovenske narodne skupnosti v sosednjih državah. Na avstrijskem Koroškem imajo *Novice* in *Nedelja* naklado vsak po 3.000, na Madžarskem ima *Porabje* naklado okoli 1.000 izvodov, kar absolutno ni tržno zanimivo, še zlasti če vemo, da predvsem na Koroškem slovenski bralci niso neka kompaktna ciljna skupina, temveč so socialno, geografsko in demografsko precej heterogeni (Wieser 2004, 58). Podobno, sicer z manjšimi odkloni, je tudi v Porabju. Drugačna je situacija na Primorskem, kjer ima *Primorski dnevnik*, edini slovenski dnevnik med Slovenci v zamejstvu, naklado okoli 11.000 izvodov in širšo ciljno skupino v obmejnem prostoru.

4. Tekstualna analiza medijskih vsebin

V vzorec prispevkov so bili v raziskavi zajeti vsi članki, v katerih je omenjena slovenska manjšina (velja za slovenske medije), in v primeru manjšinskih časnikov vsi članki, povezani z določenim dogodkom. Vseh analiziranih člankov je bilo 290, od tega 115 prispevkov slovenskih časnikov in 175 prispevkov manjšinskih časnikov.

4.1 Tednik »Novice« (Celovec)⁷

Novice kot manjšinski tiskani medij slovenske narodne skupnosti na Koroškem natančno in kontinuirano poroča o dogodkih v zvezi z uresničitvijo ADP. Informacije so posredovane z gledišča narodne skupnosti, ki ji je tednik namenjen. Posredovanje novic je korektno in izčrpno, saj je manjšina neposredno prizadeta in zainteresirana za uresničitev člena 7 ADP. V določenih informacijah je mogoče zaslediti prizadetost avtorja kot člana narodne skupnosti na avstrijskem Koroškem.

Vprašanje o neizpolnjevanju pravic iz ADP je konfliktno in je kot takšno v mediju tudi predstavljeno. Kot akterji nastopajo tako lokalni manjšinski politiki kot tudi koroški deželni politiki večinskega naroda. *Novice* deloma poročajo tudi o dogodkih v Sloveniji, vendar v zelo majhnem obsegu. Poročajo predvsem o dogodkih, ki so povezani ali imajo potencialni vpliv na slovensko narodno skupnost na Koroškem. Bralcem *Novic* so posredovane izjave slovenskih državnih politikov o ADP; te pa v tem konfliktu niso imele večje teže, saj je doslej pretehtalo mnenje avstrijskih sogovornikov, da je izvajanje ADP notranja zadeva Avstrije.

Novice poskušajo na poljuden, deloma strokoven način bralce seznaniti o zapletih okoli konference konsenza in uresničevanja ADP. Ob tem so objavili tudi prilogo o zgodovini nastajanja ADP z mnenji strokovnjakov iz Slovenije in Avstrije.

Novice posredujejo stališča lokalnih in državnih politikov v obeh državah pa tudi mnenje civilne družbe. Še posebej objavljajo stališča osrednjih političnih organizacij koroških Slovencev in kritična mnenja civilne družbe koroških Slovencev.

Razlika med poročanjem o ADP med *Novicami* in osrednjimi slovenskimi časniki je jasno razvidna in jo delno določa avtoviktimizacijski diskurz.

Ob vstopu Slovenije v EU so *Novice* poročale o slavlju na mejnih prehodih, o raznih drugih kulturnih prireditvah (tudi športnih), zasledovale so idejo skupnega slovenskega kulturnega prostora. Informacije o pridružitvi so bile pozitivne. Poročali so o skupni izjavi SLOMAK-a,⁸ ki je od Slovenije pričakoval vizijo oblikovanja strateškega programa za slovenske skupnosti v sosednjih državah. Želeli so si tesnega in plodnega sodelovanja med pripadniki slovenskih manjšin in slovensko državo, vizijo naroda brez državnih meja. V središče pozornosti naj bi ponovno postavili pojem skupnega slovenskega prostora in mu dali pravo vsebino. V navedenem obdobju je tednik objavil tudi nekaj člankov z gospodarsko vsebino. Prav gospodarstvo naj bi zaradi vstopa novih držav in Slovenije dobilo še posebni zagon (več o tem Brezigar 2004, 21–26; Zupančič 2000, 26–41).

Novice so ob vstopu v EU dale gospodarstvu večji poudarek kot večina drugih manjšinskih medijev, delno tudi osrednjih slovenskih. Okoli prvega maja 2004 je časopisni list na prvi strani predstavljал gospodarstvo Slovenije kot nove države v EU z glavnimi državnimi simboli. Kot akterji večinoma niso sodelovali politiki, temveč država kot celota. Na slavlju so sodelovale politične elite obeh držav, še

zlasti manjšinski politiki, tudi lokalni politiki z obeh strani meje. *Novice* so med vrsticami sporočale, da imajo od pridružitve prednost in možnost predvsem Slovenci na obeh straneh meje, ki imajo skupno kulturo in jezik.

Praznovanja ob vstopu Slovenije v šengensko območje so bila odmevnejša v obmejnem prostoru med Slovenijo in Italijo kot med Slovenijo in Avstrijo. Organizirali so jih predvsem koroški Slovenci in nekatere obmejne občine z obeh strani meje. Na strani koroških Slovencev so se jih udeležile vse zastopniške politične organizacije in organizacije civilne družbe. V ta praznovanja se je vključila tudi koroška gospodarska zbornica in predstavila dodatne možnosti sodelovanja. Na Koroškem je pri sodelovanju določenih institucij ali delov civilne družbe pri praznovanjih zaznavna tako osebna angažiranost posameznikov na vodilnih položajih glede medkulturnega sodelovanja kot tudi osebna neprizadetost ob narodnostnih napetostih na Koroškem.

Objavljene so bile številne informacije o padcu meje, združitvi Slovencev, novih gospodarskih in siceršnjih priložnostih in uspešnih primerih čezmejnega gospodarskega sodelovanja na obmejnem območju. Časopis pogosto uporablja tudi formo plakata kot komunikacijskega sredstva.⁹

Zaključimo lahko, da so mediji slovenske narodne skupnosti na avstrijskem Koroškem kljub novim možnostim, ki jih ponujata razvoj in tehnika, z omejeno ponudbo za slovenskega bralca ostali marginalizirani. V ospredju so komponente, ki utrjujejo narodno zavest, manj pa sporočilno-informacijske vrednosti medija. Tako manjšinski mediji v slovenskem jeziku – že zaradi manjše frekvence izhajanja ali omejenega časa oddajanja – zapolnjujejo manjši del potreb po informacijah, preostali spekter pa ponujajo večinski mediji. Podobna situacija je tudi pri mnogih drugih jezikovnih in narodnostnih manjšinah v Evropi (Busch 1999, 252–254).

4.2 »Nedelja« (cerkveni tednik Krške škofije)¹⁰

Časopis je bralce obširno informiral o 50-letnici ADP in hkrati še o 60-letnici druge avstrijske republike. Ob teh jubilejih je objavil pastirsko pismo krškega škofa, mnenje civilne družbe v obliki pisma bralcev in raznih mnenj uglednih ljudi. Tednik je namenjen predvsem verskim temam, vendar ne zapostavlja drugih za koroške Slovence pomembnih vsebin. Pozornost posveča tudi predstavnikom slovenske narodne skupnosti in prinaša vesti slovenskega verskega občestva koroškemu Slovincem. *Nedelja* je aktivno spremljala dogodke ob vstopu Slovenije v EU in šengensko območje ter obletnici ADP, napetosti in konflikte o Merkliju in SSG Trstu pa tednik ni zaznal.

Spletne strani tednika *Nedelja* na Koroškem edine že nekaj let kolikor toliko tekmujejo s profesionalno in z dnevno urejanimi spletnimi stranmi slovenskega oddelka ORF – Avstrijske radiotelevizije v Celovcu. Sodelavec *Nedelje* iz RS skrbi za dnevno dodajanje novic iz Slovenije in celotnega slovenskega kulturnega prostora; te novice opremlja tudi z linki na članke v tiskanih medijih.

4.3 »Delo« (Ljubljana)

18

Rezultati analize kažejo, da *Delo* med vsemi osrednjimi slovenskimi tiskanimi mediji prinaša bralcem najbolj poglobljen pogled na zamejsko problematiko. Ob vstopu Slovenije v EU je dnevnik bralce informiral s pogovori z ljudmi iz obmejnih krajev. Zamejske teme obravnava nazorno, išče informacije pri različnih strokovnjakih in na celovit način, o dogodkih poroča z vidika celotnega slovenskega kulturnega prostora. Zaradi tega bralci dobijo kakovostne informacije o slovenskem zamejskem prostoru. *Delo* je poročalo o protestih desničarskih organizacij in organizacij optantov, ki so v tednu po vstopu Slovenije v EU v Trstu in Gorici priredile več protislovenskih pohodov in množičnih protestov. Časnik je poročal o najrazličnejših poskusih poniževanja Slovenije, neporavnanih računih iz preteklosti (usoda deportirancev, istrskih Italijanov), zahtevah nekaterih lokalnih politikov večinskega naroda, da Slovenija uvede dvojezičnost na vsem ozemlju, ki je nekoč pripadalo Italiji, ter da naj Slovenija zaščiti italijansko manjšino tako, kakor je zaščiten slovenska v Italiji, ki ima po njihovem mnenju »največ pravic od vseh manjšin v Evropi«. Časnik je prenesel primere obujanje travm iz preteklosti, aktualiziral politične razlike, itd. *Delo* je bralce informiralo o okrepljeni dejavnosti nekaterih italijanskih bank, ki so nameravale delovati v obmejnem prostoru, okrepitvi določenih uradov, ki so se ukvarjali s Slovenijo, poslovnih, ki so že iskali možnosti tesnejšega čezmejnega delovanja, nepremičninah, ki so jih italijanski državljani kupovali v Istri in na Krasu. Mnogi so videli v pristopu Slovenije k EU zgodovinsko priložnost za utrditev odnosov med narodoma, ki sta na tem »območju skupaj živela že več kot tisoč let«.

Ob vstopu Slovenije v šengensko območje je *Delo* poročalo o obisku slovenskih manjšinskih organizacij iz Italije v Novi Gorici, ki so ob tej priložnosti opozorile na pomen enotnega kulturnega prostora.

Poseben pomen osrednji slovenski dnevnik daje »dviganju zapornic« na mejah z Avstrijo, Italijo in Madžarsko. *Delo* je poročalo o novici s stališča pomena omenjenega dogodka za Slovenijo in omenjalo slovenske in evropske politike, ki so sodelovali na obmejnih proslavah. Omenjalo je tudi pridružitve drugih evropskih držav.

Ekonomskim prednostim ni namenjena večja pozornost kljub temu pa medij poroča o možnostih regionalnega sodelovanja, kjer je poudarek na vlogi manjšin kot povezovalnem elementu.

Časnik obširno in na esejistični način, še zlasti v Sobotni prilogi, poroča o zgodbah ljudi o tem, kako so nekoč živeli ob meji in kakšne možnosti prinašajo evropski integracijski procesi. Predstavlja mnenje civilne družbe ob napovedani vključitvi Slovenije v šengensko območje s primeri raznih predstavnikov družbenega življenja iz obmejnih regij, kar je zanimivo za bralca iz osrednje Slovenije.

Delo je poročalo o premestitvi Merklija, o nepopravljivi škodi, ki bo tako storjena porabskim Slovincem, o prizadevanjih predstavnških političnih organizacij porabskih Slovencev, da do premestitve ne bi prišlo. Ker je informiranje bralcev

Dela in drugih osrednjih slovenskih časnikov o Porabju sicer sporadično, ti niso celovito in tekoče seznanjeni s problematiko Slovencev na Madžarskem. Akterji v prispevkih so predstavniki civilne družbe (duhovnik) ter manjšinske politične organizacije iz Porabja in Slovenije.

Delo o težavah SSG Trst, ki je vitalnega pomena za pripadnike slovenske narodne skupnosti, informira objektivno in pogosto. Medijski dogodek je konflikt, informacija je namenjena seznanjanju bralcev z delovanjem te zamejske inštitucije. V člankih nastopajo tako državni kakor tudi lokalni politiki ter predstavniki slovenske narodne skupnosti v Italiji. Problemu je bila posvečena posebna pozornost, saj je šlo za primer, ki je bil realno in na simbolni ravni povezan z izpolnjevanjem oz. neizpolnjevanjem manjšinskih pravic Slovencev v Italiji. Bralci so bili seznanjeni z delovanjem slovenskih državnih institucij, ki so se aktivno vključila v reševanje nastalega zapleta, seznanjeni so bili z ukrepi slovenske države. Slovenija je poskušala reševati zadeve na meddržavni ravni, na nerešeno vprašanje financiranja gledališča s strani Italije je opozorila tudi Bruselj.

Tekstualna analiza dokazuje, da je *Delo* o konfliktu okoli SSG Trst poročalo obsirno, sistematično, z vidika osrednjeslovenskega medija s ponotranjenim nacionalnim pogledom. Po mnenju avtorjev prispevka so novinarji poročali nazorno, vendar s poudarkom na eskalirajočem konfliktu, ne pa na vsakdanjem delovanju gledališča. Dnevnik namenja prostor tudi manjšinski civilni družbi.

Delo o (ne)uresničevanju ADP informira sorazmerno celovito, poglobljeno in stvarno. Kot akterji sodelujejo državni politiki Slovenije in Avstrije, avstrijski lokalni in deželni politiki ter predstavniki slovenske manjšine. Večina prostora je bila namenjenega konfliktu – nepostavitvi dvojezičnih napisov. Neuresničevanje ADP je zaznati kot velik in nerešen, že 60 let trajajoč konflikt med državama.

Poudariti moramo, da je *Delov* takratni stalni dopisnik na Dunaju medijsko pokrival tudi Koroško. Za boljše medijsko pokrivanje tega geografskega območja bi bil posebni dopisnik (*Delo* ga je imelo do svoje privatizacije) nujen tudi na Koroškem. Prostor, v časopisu namenjen odzivom na to problematiko, je bil dostopen tudi civilni družbi. Novica, ki ni bila namenjena problemu ADP, npr. novica o kulturnem tednu koroških Slovencev, je bila neopazna in dolga le nekaj vrstic, problemu ADP pa je bilo namenjenega mnogo več prostora. To sugerira in potrjuje domneve, da osrednji slovenski mediji poročajo o slovenskih manjšinah ob konfliktih in napetostih ter namenjajo pozornost predvsem dogajanju v sferi politike, spregledujejo pa druga področja, odločilna za življenje, razvoj ali hiranje manjšinske skupnosti.

4.4 »Primorski dnevnik« (Trst)¹¹

Primorski dnevnik je ob integraciji Slovenije v EU in šengensko območje na prvem mestu izpostavil pozitivna pričakovanja različnih akterjev (političnih iz Slovenije in zamejstva, slovenske manjšinske civilne družbe) s celotnega obmejnega območja. Poudarki so na intenzivnosti obmejnega sodelovanja, novih povezavah, spod-

budah in razvojnih priložnostih za sodelovanje (projekti čezmejnega sodelovanja, npr. INTERREG). Podatki analize kažejo na številčno poročanje o lokalnih in državnih slavnostih ob vstopu Slovenije v šengensko območje. Poudarek je na pomenu padca meje (fizične in tudi meje v »glavah«). Članki informirajo o simbolnem žaganju nekdanje meje (npr. zapornic), ki je ločevala prebivalce ob meji. Dnevnik je medijsko spremljal »fizični« padec meje in praznovanja ob vstopu Slovenije v EU (s poudarkom na udeležbi visokih političnih predstavnikov Italije, Slovenije in EU).

Analiza člankov ob 50-letnici podpisa ADP kaže, da so slovenski in manjšinski politični predstavniki opozarjali na neizpolnjevanje ADP in izražali pričakovanja oz. zahteve po rešitvi topografskega vprašanja kakor tudi preostalih odprtih vprašanj (financiranje slovenske glasbene šole, medijev, ipd.).

Problematici SSG Trst posveča *Primorski dnevnik* veliko prostora. Skupni imenovalac informacij je zavzemanje slovenske narodne skupnosti v Italiji za rešitev financiranja SSG. Analiza člankov kaže, da je bil problem financiranja gledališča pereč mednarodni problem oz. konflikt, v reševanje katerega so se vključili visoki politični predstavniki obeh držav, slovenski manjšinski politiki in civilna družba na obeh straneh meje.

Pomembno pa je poudariti, da medij uporablja subvencionirane informacije. Uredništvo *Primorskega dnevnika* je zavzelo manjšini naklonjeno stališče in apeliralo na italijansko lokalno politiko. Zapletu v zvezi s financiranjem SSG Trst je časopis posvečal ogromno medijskega prostora, kar je razumljivo glede na pomembnost institucije za slovensko narodno skupnost v Italiji.

4.5 »Večer« (Maribor)

Ob vstopu Slovenije v EU je *Večer* informiral bralce o prizadevanjih slovenskih manjšin v sosednjih državah za uveljavljanje oz. zaščito manjšinskih pravic. Izpostavljena so bila pričakovanja, da bo vstopu Slovenije v EU sledilo lažje reševanje vseh odprtih manjšinskih vprašanj s sosednjimi državami. Prispevki so informirali bralce o izboljšanju sobivanja prebivalcev na nekaterih obmejnih območjih. *Večer* kot regionalni medij namenja medijsko pozornost manjšinskim temam ne le v ožjem geografskem prostoru, temveč tudi širše. Ob evropskih integracijskih procesih je bilo izpostavljeno skupno pričakovanje, da se bodo po 1. maju 2004 podvojile možnosti za sodelovanje na več področjih (v politiki, kulturi, gospodarstvu). Časnik je posvečal pozornost tudi konfliktnim dogajanjem med slovensko narodno skupnostjo in državo večinskega naroda (deloma tudi z nekaterimi nacionalističnimi organizacijami večinskega naroda) na avstrijskem Koroškem in v Italiji, nismo pa tedaj zasledili omenjanja Slovencev v Porabju.

Ob vstopu Slovenije v šengenski prostor je *Večer* pisal o številnih slovesnostih na mejah z Avstrijo, Italijo in Madžarsko. Kot akterji so v člankih sodelovali državni in lokalni politiki. Omenjeni so bili tudi nekateri drugi dogodki, ki so vzrok ali posledica priključitve šengenskemu prostoru. Še zlasti je treba omeniti, da je

Večer poročal o pomenu ukinitve meje za porabske Slovence. To je bil v obravnavanem času edini članek o porabskih Slovencih ob vstopu Slovenije v šengensko območje.

Večer je o krizi v SSG Trst bralce informiral objektivno in obširno. Celovito je poročal o finančnem primanjkljaju in vzrokih zanj. Pri *Večerovem* poročanju o problemih SSG v Trstu je zaznati, da novinarji z večjo afiniteto do zamejstva bolje informirajo slovensko javnost. Ti novinarji prepoznajo in znajo oblikovati sporočilnost dogodka. Bralci *Večera* so bili seznanjeni z reševanjem krize in vsemi pri tem sodelujočimi akterji.

Ob 50-letnici ADP so bili bralci *Večera* seznanjeni z različnimi aktivnostmi koroških Slovencev v zvezi z ohranjanjem narodnostne identitete. Novinar je bralce kontinuirano informiral o problematiki dvojezičnih napisov na južnem Koroškem, predstavil odzive in prizadevanja slovenskih manjšinskih politikov ter civilne družbe. Izpostavil je krivdo Avstrije za nastalo situacijo. Prav tako je *Večer* poudaril tako nekatere aktivnosti za uresničitev določil ADP (npr. postavitve petih dvojezičnih krajevnih tabel) kot tudi odpor dela večinskega lokalnega prebivalstva.

Skupni imenovalac *Večerovega* poročanja je politično dogajanje okoli dvojezične topografije in uresničevanja člena 7 ADP na avstrijskem Koroškem, ki ob vsakoletnih obletnicah doživi kulminacijo, manj ali skoraj nič pa ne poroča o kulturnih, športnih in gospodarskih dosežkih koroških Slovencev.

Premestitvi slovenskega duhovnika Ferenca Merklija iz Porabja je mariborski časnik odmeril malo prostora. Bralce je informiral o pisnih protestih osrednjih manjšinskih organizacij Slovencev na Madžarskem. V istem prispevku je predstavil še nekatere druge kadrovske spremembe v škofiji Murska Sobota, povezane tudi z madžarskimi verniki v Lendavi. S temi kadrovskimi spremembami je časnik povezoval problem duhovniške oskrbe vernikov v Porabju in madžarskih vernikov v Prekmurju.

4.6 »Porabje« (Monošter)¹²

Število člankov, ki se navezujejo na izbrane dogodke v okviru projekta, je zamejljivo. To razlagamo z dejstvom, da gre za tednik, katerega obseg je v primerjavi z drugimi manjšinskimi mediji manjši (osem strani), ne smemo pa prezreti, da gre za relativno »mlad« medij.

Ob vstopu Slovenije v EU je tednik *Porabje* bralce informiral z izjavo generalnega konzula RS v Monoštru, ki je poudaril, da je polnopravno članstvo v EU priložnost za pridobitev finančnih sredstev za različne projekte (subvencije za kmetijstvo, razvoj infrastrukture, projekte čezmejnega sodelovanja, zaposlovanje, ipd.). Medij poroča o vstopu Slovenije v EU optimistično, pričakuje izboljšanje položaja Slovencev v Porabju in Madžarov v Sloveniji.

Porabje poroča tudi o slavnostih na meji ob vstopu Slovenije in Madžarske v evropske integracije, visokih političnih osebnostih obeh držav, ki so se ob tej

priložnosti udeležile slavnostnih dogodkov. Omenjeni so tudi lokalni politični predstavniki z obeh strani meje in predstavniki osrednjih organizacij Slovencev v Porabju.

Poročanju ob vstopu Slovenije v šengensko območje je medij namenil manj prostora. Kot akterji so sodelovali samo lokalni politiki in predstavniki Slovencev v Porabju.

O problematiki SSG Trst je medij v analiziranem časovnem intervalu poročal samo enkrat. Bralce je kratko in jedrnatno seznanil z informacijami o problemih s to pomembno slovensko institucijo v Trstu.

O 50-letnici podpisa ADP medij svojih bralcev ni obveščal.

Tednik *Porabje* je o premestitvi duhovnika Merklija poročal večkrat in o dogodkih bralce podrobno seznanjal. Kot akterji so nastopali civilna družba (predstavniki Cerkve in Slovencev iz Porabja) in politični predstavniki porabskih Slovencev.

5. Izbor predlogov za izboljšanje medijske pretočnosti informacij

Kakšna je pretočnost informacij med zamejstvom in osrednjo Slovenijo? Vemo, da se pretočnost izboljšuje, vendar je za izboljšave še dovolj prostora. Nekaj rešitev se nakazuje iz rezultatov dosedanjih raziskav, sprotne spremljanja manjšinske problematike in pričujoče analize:

- treba bi bilo ustanoviti posebna novinarska uredništva za Slovence v zamejstvu in po svetu, ki bi podpirala strokovna izobraževanja in specializacijo za novinarje, ki delujejo na področju slovenske manjšinske in izseljenke problematike. Pri tem imamo v mislih tako zamejske novinarje kot tudi tiste, ki iz osrednje Slovenije medijsko pokrivajo omenjeno tematiko.¹³ Poudarek bi moral biti predvsem (vendar ne samo) na mladih novinarjih, ki začenejo poklicno pot. Mladi novinar iz zamejstva bi moral imeti nekajmesečno izkušnjo dela v uredništvu medija iz Slovenije (Tomažič 2012, 73);
- poseben problem ali ovira so mediji iz Slovenije, ki o dogodkih iz zamejstva poročajo senzacionalno. Mediji iz Slovenije naj o dogodkih iz zamejstva ne bi poročali na tak način, (samo takrat, ko nastanejo turbulence in zapleti), ampak redno in realistično. Nujno je poročanje tudi o uspehih manjšine in posameznikov v kulturi, športu, gospodarstvu in politiki;
- RTV Slovenija bi morala pri stalnih dopisništvih upoštevati izredni pomen, ki ga ima lokalno poročanje o dogodkih in pomembnost lokalne povezanosti manjšine. Lokalni žurnalizem ima poseben pomen za narodnostne manjšine ter za matično Slovenijo (obmejne regije), in to narekuje, da so stalni dopisniki ne samo vedno prisotni na kraju, od koder poročajo, ampak da tam tudi živijo (stalno dopisništvo v Trstu in Celovcu, delno tudi v Monoštru);
- dejstvo je, da lahko manjšinski mediji v določeni meri premoščajo ali odpravljajo zgodovinske in družbene ovire. To je sicer generacijski proces, ki je pri-

- soten v vseh oblikah slovenskih medijev v zamejstvu. Treba je ugotoviti, da nacionalne identitete izgubljajo svoj dosedanji pomen in je temu treba prilagoditi tudi zamejske medije. Prav tako ne bodo mediji v zamejstvu nikoli izgubili svoje zgodovinske naloge, ki pa mora biti prilagojena sodobnim evropskim integracijam in slovenskim medijem. Potreben je premislek in kvalitativni preskok v pojmovanju manjšin in njihovih medijev (Kotnik idr. 2012, 162–178);
- zamejski mediji morajo svojim bralcem ponuditi kakovosten jezik, ki jim ga manjšinske šole ne posredujejo oz. jim ga ne posredujejo dovolj. To področje morajo pokriti predvsem zamejski mediji (in tudi mediji iz Slovenije) in tako preprečiti asimilacijske procese;
 - težavo vidimo tudi v oglaševanju podjetij iz Slovenije v zamejskih medijih, saj oglasov praktično ni. Če hočemo govoriti o skupnem slovenskem kulturnem prostoru, je treba poudariti tudi ta problem;
 - Vlada RS in RTV Slovenija morata še naprej vlagati v vidnost in doseg signala RTV Slovenije. Pomembno je, da pri uvajanju digitalizacije RTV upošteva želje slovenske manjšine, jih sproti obvešča o novostih in da po svojih zmožnostih enakopravno vključuje slovenski zamejski prostor. To je želja in zahteva slovenske manjšine, ki na to problematiko opozarja že vrsto let;
 - novice iz zamejstva z nekaterimi posebnimi oddajami za spoznavanje zamejstva (npr. Sotočja, portal MMC, regionalne postaje RTV, itd.) dobro pokriva javna RTV, žal pa ni pretočnosti informacij pri osrednjih slovenskih informativnih oddajah, oz. le, kadar so v ospredju konflikti in politični dogodki;
 - posebno pozornost bo treba v prihodnje nameniti mladim. Analize slovenskih zamejskih medijev kažejo, da za otroke in mladino ni kakovostne medijske ponudbe.

6. Povzetek

V slovenskem medijskem prostoru ne moremo govoriti o obstoju tipične medijske podobe etničnih manjšin. Manjšine so v medijih predstavljene v povezavi z aktualnim političnim dogajanjem oz. glede na specifično temo (Makarovič in Rončević 2006, 62–63). Medijska pozornost se nanaša predvsem na probleme, napetosti in konflikte. Dogodki v kulturi, gospodarstvu in športu so v osrednjih slovenskih medijih veliko manj prisotni. To je pokazatelj medijskega zaznavanja aktualnosti teme in uporabe subvencioniranih – domnevno kredibilnih novic, do katerih imajo novinarji najcenejši in lahek dostop. Pogosto se tako ustvarja napachen vtis o stanju narodne skupnosti. Opažamo (pre)redke vsebinske posege urednikov in novinarjev. Pri podajanju novic iz slovenskega zamejstva v osrednjih slovenskih medijih zaradi odsotnosti t. i. »lokalnega žurnalizma«, ki je temelj in jedro poročanja slovenskih manjšinskih medijev, mediji iz Slovenije niso zanimivi za pripadnike slovenskih narodnih skupnosti. Premalo je poudarka na posredovanju številnih »pozitivnih« novic ter dosežkov na različnih življenjskih področjih

slovenskih manjšin v sosednjih državah, prav tako pa ni celovitega pristopa k poročanju o življenju in delu manjšine. Pogrešamo redno, kontinuirano poročanje o narodnih skupnostih v zamejstvu, za kar bi bili potrebni ustrezna uredniška politika in rezidenčni dopisniki v zamejskem prostoru. Ugotavljamo, da obstaja pomemben razkorak v nesorazmernosti poročanja; tako zamejski mediji vključujejo lokalne novice kot prevladujoč element poročanja, medtem ko slovenski mediji največ pozornosti namenjajo političnim dogodkom. Pri tem zamejski mediji v manjši meri pokrivajo tudi t. i. civilnodružbeno dogajanje v Sloveniji, medtem ko osrednji slovenski poročajo pretežno o konfliktnih političnih situacijah (prevladuje element senzacije). Predpostavljamo, da je za to delno krivo nepoznavanje zamejstva. Manjšinski mediji v slovenskem jeziku zapolnjujejo manjšo potrebo po informacijah, večinski pa ponujajo preostali spekter. Kljub temu pa po naših ocenah v osrednjih slovenskih medijih deluje manjše število novinarjev, ki bi bili dobri poznavalci zamejstva in bi o njem poročali jedrnato ter sistematično. Rezultati analize sicer kažejo, da se pretočnost informacij med zamejstvom in osrednjo Slovenijo izboljšuje.

Kljub vsemu so manjšine v medijih pretežno nevidne in pogosto stereotipno predstavljene. Pri večinskih – regionalnih medijih v sosednjih državah še vedno prevladujeta zadržanost do manjšine (v preteklosti je šlo za evidentno sovražnost) oz. nepoznavanje problematike in potreb manjšinske skupnosti. Predstavitve Slovencev v avstrijskem tisku je npr. pogosto zrcalna slika slovenske medijske predstavitve Avstrijcev (Erjavec 2009, 133). Razmere se izboljšujejo, ponekod je manjšina že sestavni del medijske pokrajine regionalnih medijev. Izrednega pomena so seveda tudi informacije o manjšini, ki jih ima na voljo večinsko prebivalstvo (Strobl 1979, 78).

Tedniki ne morejo nadomestiti dnevne informacije, posredovane v materinem jeziku, in ne morejo nadomestiti, kar primanjkuje v večinskih javnih in komercialnih medijih (Busch 1992, 81–83). Podatki kažejo, da so medijske vsebine, namenjene slovenskim manjšinam, tematsko zelo omejene.

V notranji politiki manjšinski mediji obravnavajo vprašanja regionalnega pomena, čeprav lahko zasledimo nekatere poskuse medijskega obravnavanja celotnega slovenskega etničnega prostora. Takšna situacija ima posledice tudi v jeziku.

Z različnimi ukrepi (predvsem preko medijev) je treba slovenskemu jeziku dodeliti širšo družbeno vlogo. Slovenski jezik mora preiti iz jezika za sporazumevanje v zasebni sferi do funkcionalnega jezika, ki bo »uporaben« pri zadovoljevanju vsakdanjih družbenih potreb prebivalcev na določenem območju. Seveda je to cilj, ki je pogojno dosegljiv z vpeljavo mnogih drugih razvojnih politik tako matične države kot tudi države, v kateri narodna skupnost biva. To naj bi bil cilj Evrope regij.

Za ugotavljanje pozornosti medijev v Sloveniji za zamejski prostor je poleg količine pozornosti pomembna tudi kakovost podanih informacij. Mediji poročajo glede na svoje dojemanje pomembnosti teme, razen če ni medijska politika

drugače zastavljena. Res je, da v zadnjem času predvsem RTV namenja problematiki slovenskih manjšin nekoliko več prostora. Drugo vprašanje pa je terminska umestitev omenjenih informacij. Dejstvo je, da imajo konflikti, problemi in napestosti v vsakdanji realnosti življenja v zamejstvu večji odmev v osrednjih slovenskih medijih. To je pokazatelj medijskega zaznavanja aktualnosti teme. Marsikdaj se tako ustvari napačen vtis o splošnem stanju narodne skupnosti.

Analiza medijskih vsebin je potrdila raziskovalno hipotezo, da ima delovanje manjšinskih medijev vitalno vlogo pri razvoju in ohranjanju slovenskega jezika, pri ohranjanju narodnostne identitete ter s tem posredno vlogo pri upiranju asimilacijskim težnjam.

Opombe

- ¹ Izsledki so rezultat raziskovalnega projekta »Percepcija slovenske manjšine v Italiji v slovenskih medijih in komunikacijski vzvodi integracije zamejskega in slovenskega medijskega prostora«, ki sta ga izvajala Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče UP in Inštitut za narodnostna vprašanja s finančno podporo Javne agencije za raziskovalno dejavnost RS ter Urada Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu.
- ² Koncept omenjene ideje je bil v sedemdesetih in osemdesetih letih 20. stoletja pogosto predmet živahne razprave, po osamosvojitvi Slovenije pa ta idiom, kljub ustanovitvi Ministrstva za Slovence po svetu, ni prepričal politične elite oz. ji ta ni posvečala posebne pozornosti. Glede na sodobne evropske integracijske procese se nekateri raziskovalci v Sloveniji sprašujejo, ali ni morda ideja o skupnem slovenskem kulturnem prostoru »arhaični relikv« 20. stoletja. Če bo Slovenija premislila, posodobila in vsebinsko prevetrla omenjeni koncept, lahko brez bojazni zapišemo, da je ideja dobrodošlo sredstvo razvojne politike matične države, ki hoče svojim narodnim skupnostim v sosednjih državah pomagati pri ohranjanju lastne narodnostne identitete in jezika. Idejo o enotnem slovenskem kulturnem prostoru je med drugim opredelil Zakon o odnosih RS s Slovenci zunaj njenih meja v svojem 6. členu kot nalogo, ki naj sodi med pglavitne cilje Republike Slovenije (ZORSSZNM 2006, 4605; ZORSSZNM 2010, 11054). Območja sosednjih držav, na katerih živijo slovenske avtohtone manjšine, je kot skupni slovenski kulturni prostor opredelila že Resolucija o položaju avtohtonih slovenskih manjšin v sosednjih državah (RePASM 1996, 2946–2948) in s tem povezanimi nalogami državnih in drugih dejavnikov RS. Ideje o skupnem slovenskem kulturnem prostoru se sicer dotikajo še razni drugi podzakonski pravni akti, resolucije in strategije ter nekateri dokumenti. Soočanju različnih vidikov skupnega slovenskega kulturnega prostora so raziskovalci iz Slovenije in sosednjih držav v preteklosti namenili več posvetovanj (prim. Pirjevec et al. 2002, 79–140; Stergar 2003, 99–128).
- ³ Rezultati kvantitativne analize so pokazali, da so slovenski mediji v obravnavanih obdobjih največ poročali o slovenski narodni skupnosti v Italiji (51 odstotkov), v nekaj manjši meri o koroških Slovencih (43 odstotkov), zelo malo o porabskih Slovencih (8 odstotkov) in skoraj nič o Slovencih na Hrvaškem in avstrijskem Štajerskem. Glavni akterji podajanja informacij v slovenskih in manjšinskih časnikih so bili slovenski politiki, in sicer v 37 oziroma 30 odstotkih, kar je ob upoštevanju, da v 43 oziroma 55 odstotkih člankov ni bilo slovenskih akterjev, zelo visok delež. Razlik med obema vrstama časnikov ni bilo. Ob tem naj dodamo, da so manjšinski mediji posvečali pozornost tudi slovenskim akterjem, ki prihajajo iz gospodarskega sektorja, v slovenskih časnikih pa ni bilo niti enega članka, v katerem bi bili glavni akterji poleg manjšine tudi gospodarstveniki. Prav tako so bili glavni akterji v časnikih tudi manjšinski politiki, in sicer v obeh vrstah časnikov v nekaj manj kot 21 odstotkih vseh prispevkov, kar pa je po odstotnih točkah skoraj pol manj kot časniki namenajo pozornosti slovenskim politikom, torej tistim, ki so del slovenskega političnega sistema. Vsi drugi akterji so dosegli nižje odstotke. Za samo raziskavo je osrednjega pomena tudi podatek, da so v manjšinskem tisku manjšinski mediji nastopali kot

glavni akter v dobrih sedmih odstotkih, v slovenskih medijih pa je bilo medijsko tematiko najti samo v enem odstotku člankov. S tega zornega kota je mogoče sklepati, da zaprtosti slovenskega medijskega prostora za manjšino slovenski mediji ne naslavljajo, prav tako kot tudi ne druge medijske problematike, povezane z narodnostnimi manjšinami. Glej Kotnik idr. (2012, 29–44).

- ⁴ Leta 2001 je mlad slovenski duhovnik dr. Ferenc Merkli začel z bogoslužjem v Porabju. Na Gornjem in Dolnjem Seniku, v Sakalovcih in Števanovcih je maševal večinoma dvojezično, v porabskem narečju in v madžarščini. Velik šok je povzročila njegova premestitev v madžarsko župnijo, porabski Slovenci so tako ostali brez duhovne oskrbe v slovenskem jeziku.
- ⁵ Zaradi omejenega raziskovalnega časa in sredstev podrobna analiza ni mogla zaobjeti še nekaterih – sicer nedvomno pomembnih – medijev v Republiki Sloveniji in zamejstvu (npr. *Primorske novice* in *Dnevnik*).
- ⁶ Vsakoletna vseslovenska srečanja v Državnem zboru od leta 2000 organizira Komisija DZ RS za Slovence v zamejstvu in po svetu.
- ⁷ Na Koroškem so do leta 2003 izhajali trije tedniki: *Nedelja* (od leta 1926), *Slovenski vestnik* (od leta 1946) in *Naš tednik* (od leta 1949). Novi skupni časopis *Novice* (Slovenski tednik za Koroško) je aprila 2003 nadomestil *Slovenski vestnik* in *Naš tednik*. Cerkevni list Krške škofije *Nedelja* še vedno izhaja. Medijska analiza *Novic* (2009) kaže, da tednik le delno skrbi za celovito medijsko oskrbo slovenske manjšine na Koroškem. Organiziranost družbe izdajatelja časopisa ni zagotavljala popolne uredniške in novinarske neodvisnosti. Uvodne strani so bile pogosto nepregledne, površno pripravljene, kar naj bi kazalo na pomanjkanje kontinuirane uredniške politike. Kulturne in lokalne novice ter mnenjska funkcija časopisa so bile medijsko ustrezne. Premalo pozornosti je bilo namenjeno mladim bralcem. Razvoj tednika kaže, da so bile priprave na skupni časopis v letih 2002 in 2003 premalo domišljene in profesionalne. Tudi finančna sredstva niso bila takšna, kakršna so bila predvidena. Predvidena je bila tudi vsebinska in uredniška prenova, do katere je prišlo januarja 2013. Uredništvo je imelo tri novinarje in številne regionalne dopisnike, naklada je bila okoli 3.000 izvodov. Več o tem glej (Vilhar 1992a; Vilhar 1992b; Vilhar, Stergar in Šulc 1993; Kumer 2006; Mulec 2010; Bašić Hrvatinić 2008–2009). Od začetka leta 2013 imajo *Novice* z novo uredniško zasedbo prenovljene in ažurne spletne strani.
- ⁸ Slovenska manjšinska koordinacija – SLOMAK je bila ustanovljena leta 2004 z namenom, da poveže štiri slovenske manjšine v sosednjih državah in da z izmenjavo izkušenj prispeva k njihovem razvoju v okolju, v katerem živijo. Nastala je v času, ko se je Slovenija vključevala v Evropsko unijo. Koordinacijo sestavljajo osrednje organizacije civilne družbe vseh slovenskih manjšin v Italiji, Avstriji, na Madžarskem in Hrvaškem. Žal je delovanje leta 2012 zastalo.
- ⁹ Zakon o medijih plakatov ne uvršča med medije (glej Komac 2007, 374).
- ¹⁰ *Nedelja* je med obstoječimi najstarejši tednik koroških Slovencev. Iz tradicionalnega verskega medija se je preoblikoval v sodobni medij narodne skupnosti z omejenim kulturnim in lokalnim poročanjem. S spletno stranjo dosega tudi mlajši krog bralcev, z mesečno kulturno prilogo *Nedelja* opozarja na nepoznano literarno, kulturno in glasbeno ustvarjalnost med koroškimi Slovenci, z mesečno družinsko prilogo nagovarja mlade družine, z *Mlado Nedeljo* pa otroke in mladino. Izhaja v približno 3.000 izvodih. Pri *Nedelji* je v zadnjih nekaj letih viden velik napredek, saj s svojimi kakovostnimi vsebinami nagovarja širši krog ljudi in zapolnjuje več vrzeli v primerjavi z drugimi manjšinskimi mediji. Več o tem glej (Mulec 2010; Vilhar 1993).
- ¹¹ *Primorski dnevnik* je osrednji časnik slovenske narodne manjšine v Italiji. Razširjen je med Slovenci na Tržaškem in Goriškem, manj v Videmski pokrajini. Njegova naklada se v zadnjih letih giblje okoli 11.000 izvodov dnevno, izhaja pa šest dni tedensko. Vsebinsko in strukturno ima časopis časniško formo, saj poroča o politiki, športu, kulturi, gospodarstvu in drugih dogodkih v Italiji, Sloveniji in svetu. Poudarek je na dogodkih v regiji, kjer živi slovenska narodna skupnost. Po vstopu v EU je *Primorski dnevnik* okrepil poročanje z obmejnega pasu v Sloveniji (s tega območja ima dnevnik v Sloveniji tudi največ bralcev). Svojo pozornost občasno namenjajo tudi mladim bralcem. Ker gre za regionalni dnevnik in še posebej za slovenski manjšinski dnevnik,

ima *Primorski dnevnik* specifične naloge v prostoru, ki je njegovo ciljno območje. Več o tem glej (Internetni vir 1; Brezigar 2006b; Mulec 2010; Gašperlin 2012). Celotno zadnje desetletje se medij ukvarja z eksistenčnimi problemi, ki večinoma izvirajo iz italijanskega neizplačevanja ali izjemno poznega plačevanja že odobrenih zakonskih subvencij za manjšinsko (nizkonakladno, neprofitno, obmejno, regionalno) glasilo. Spomladi 2013 je bilo vprašanje izpostavljeno kot eno osrednjih izzivov za nove vlade v Rimu, Ljubljani in Trstu. *Primorski dnevnik* že več let ponuja bogate in aktualne spletne strani.

- ¹² Časopis *Porabje* izhaja od leta 1991 in je nadomestil slovenske strani v *Narodnih novinah/Ljudskem listu*. Od leta 2005 časopis izhaja tedensko. Je edini slovenski časopis na Madžarskem, ki informira porabske Slovence v maternem jeziku. Naklada se danes giblje okoli 1.000 izvodov. Naročniki časopisa so slovenske družine iz Porabja ter Slovenci, ki živijo v drugih krajih Madžarske, Sloveniji in drugje po svetu. Časopis je med ljudmi dobro sprejet, na kar vplivajo predvsem vsebina, vključevanje prispevkov pripadnikov slovenske narodne skupnosti in dejstvo, da časnik po enotnih ocenah prejema skoraj vsaka slovenska družina v Porabju. Časopis izhaja v knjižni slovenščini in porabskem narečju, zelo malo tudi v madžarskem jeziku. Poroča predvsem o lokalnih dogodkih, včasih in delno tudi o aktualnih političnih dogajanjih na Madžarskem in v Sloveniji. Poroča o dogodkih, povezanih z narodnostno problematiko porabskih Slovencev ter iz krajev, kjer v večjem številu tudi živijo. Časopis ima poleg informiranja eno od ključnih vlog pri ohranjanju narodnostne identitete in maternega jezika porabskih Slovencev. V večji meri ga bere starejša generacija, ki se nikoli ni šolala v slovenskem jeziku. Bralce imajo tudi med srednjo generacijo, medtem ko so po mnenju urednice neuspešni pri pridobivanju mlajše generacije. Uredništvo ima smeje načrte v srednjeročnih planih (širitev časopisa, zaposlitev dodatnega novinarja), vendar tega zaradi splošne ekonomske krize do sedaj ni bilo mogoče izvesti. Trenutno so pri časopisu zaposleni trije ljudje, honorarno pa zanj dela še dober ducat ljudi. Več o tem glej (Munda Hirnök 1998, 99; Munda Hirnök 1996, 79; Sukić 2006; internetni vir 2).
- ¹³ Svetovni slovenski kongres je 12. decembra 2009 v Katoliškem domu prosvete v Tinjah na Koroškem pripravil 8. strokovni simpozij o pomenu in vlogi medijev pri ohranjanju in razvoju narodne zavesti »Ko ni več meja« (glej internetni vir 3).

Viri in literatura

- Bašić Hrvatin, S., 2008–2009. *Analiza Novic – slovenskega tednika za Koroško* - raziskovalno poročilo. Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije, Koper.
- Beltram, P., Ruttar, R., Susič, E., 1988. *Množični mediji in narodnostne manjšine. Empirična raziskava v Nadiških dolinah in Furlanski nižini*. Slori, Trst; INV, Ljubljana.
- Beltram, P., 1986. Množični mediji in narodne manjšine. *Razprave in gradivo* 19, 229–240.
- Bošnjak, D., 2005. Prezrte želje. Mediji o Slovencih v zamejstvu in po svetu. *Delo*, 25. maj 2005, 2.
- Brezigar, B., 2004. Strategija za novi čas. V S. A. Avguštin, L. Klopčič (ur.), *Ko ni več meja*. 3. Strokovno-znanstveni posvet v Monoštru na Madžarskem 29. in 30. oktobra 2004. Svetovni slovenski kongres, Ljubljana, 21–26.
- Brezigar, B., 2006a. Medijski prostor Slovencev v zamejstvu. *Gradivo za VI. vseslovensko srečanje v Državnem zboru RS*, 6. julij 2006.
- Brezigar, B., 2006b. Informacije o Primorskem dnevniku. *Gradivo za VI. Vseslovensko srečanje v Državnem zboru RS*, 6. julij 2006.

- Bufon, M., 2008. *Na obrobju ali v ospredju: Slovenska obmejna območja pred izzivi evropskega povezovanja*. Založba Annales, Koper.
- Busch, B., 1992. Mediji in dvojezičnost. *Koroški koledar* 1993, 81–83.
- Busch, B., 1999. *Der virtuelle Dorfplatz: Minderheitenmedien, Globalisierung und kulturelle Identität*. Drava, Klagenfurt/Celovec.
- Debeljak, A., 2003. Enotni slovenski kulturni prostor in Evropa maternih jezikov. *Sodobnost* 4/2003, 481–492.
- Erjavec, K., 2009. Medijske podobe Slovencev in Avstrijcev. V M. Fister, J. Stergar (ur.), *Posveti o kulturni dediščini Slovenija–Avstrija*. *Koroški vestnik* 43 (1–3), 133.
- Feldner, J., Sturm, M., 2007. *Kärnten neu denken: Zwei Kontrahenten im Dialog*. Drava, J. Heyn, Klagenfurt/Celovec.
- Gašperlin, A., 2012. Nadaljevati s pozitivnim delom. *Primorski dnevnik*, 23. februar 2012, 3.
- Grafenauer, D., Munda Hirnök, K., 2012. Vloga medijev pri prikazovanju slovenskih narodnih manjšin. V L. Klopčič in N. Frlan (ur.), *1. Konferenca slovenskih novinarjev iz sveta in Slovenije*. Svetovni slovenski kongres, Ljubljana, 130–132.
- Intervju z dr. Marjanom Sturmom, predsednikom Zveze slovenskih organizacij, 15. 2. 2012.
- Internetni vir 1: Primorski dnevnik: uredništvo, <http://www.primorski.it/publisher/Urednistvo/section/> (dostop 15. 2. 2012).
- Internetni vir 2: Porabje, <http://www.porabje.hu/> (dostop 16. 2. 2012).
- Internetni vir 3: Pomen in vpliv slovenskih medijev na razvoj in oblikovanje slovenske narodne zavesti. 8. strokovni posvet "Ko ni več meja", Tinje, 12. decembra 2009, <http://www.slokongres.com/index.php?option=comcontent&view=article&id=26%3A12-december-8-strokovni-posvet-rko-ni-ve-mejal&catid=13%3A2009&Itemid=13&lang=sl> (dostop 2. 10. 2012).
- Kogoj, C., 1997. *Minderheitenmedien – Medien für Minderheiten? Massenmediale Leistungen und Rahmenbedingungen für Sprachminderheiten im europäischen Vergleich*. Doktorska disertacija, Univerza na Dunaju, Dunaj.
- Komac, M., 2002. Narodne manjšine in nacionalni interes. *Teorija in praksa* 39 (4), 588–600.
- Komac, M., 2007. Mediji in »nove« narodnostne skupnosti. V M. Komac (ur.), *Priseljenci: Študije o priseljevanju in vključevanju v slovensko družbo*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, 374–389.
- Kotnik, V., Grafenauer, D., Sekloča, P., Munda Hirnök, K., 2012. *Percepcija slovenskih nacionalnih manjšin v slovenskih medijih in komunikacijski vzvodi integracije zamjskega in slovenskega medijskega prostora*. Študija / Elaborat. Koper, Ljubljana.
- Kumer, S., 2006. Analiza Novic. Gradivo za VI. vseslovensko srečanje v Državnem zboru RS, 6. julij 2006.
- Makarovič, M., Rončević, B., 2006. Etnične manjšine v slovenskih množičnih medijih. *Družboslovne razprave* 52, 45–65.

- Medvešek, M., 2009. Ugotavljanje podobe slovenske skupnosti, ki živi na območju Furlanije Julijske krajine, na svetovnem spletu. *Razprave in gradivo* 60, 6–38.
- Medvešek, M., 2012. Podoba slovenske narodne manjšine, ki živi na območju avstrijske Koroške, na svetovnem spletu. *Razprave in gradivo* 67, 8–51.
- Mulec, B., Vrabec, G., (ur.), 2005. *Komisija za odnose s Slovenci v zamejstvu in po svetu / Commission for Relations with Slovenes in Neighbouring and other Countries*. Državni zbor RS, Služba za odnose z javnostmi, Ljubljana.
- Mulec, B., 2010. *Informacija o položaju, problemih in razvojnih možnostih slovenskih medijev v sosednjih državah*. Gradivo pripravljeno za 10. redno sejo Komisije Državnega zbora RS za odnose s Slovenci v zamejstvu in po svetu, 10. 2. 2010.
- Munda Hirnök, K., 1994/95. Spremljanje medijev v Monoštru. *Razprave in gradivo* 29–30, 25–34.
- Munda Hirnök, K., 1996. Medčasovna analiza spremljanja medijev slovenske narodne manjšine v Monoštru. *Razprave in gradivo* 31, 79–87.
- Munda Hirnök, K., 1998. Razvoj sredstev javnega obveščanja v slovenskem jeziku v Porabju – izsledki raziskave. V I. Štrukelj (ur.), *Jezik za danes in jutri*. Društvo za uporabno jezikoslovje in Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, 97–103.
- Munda Hirnök, K., 2001. Množični mediji na narodno mešanih območjih: (primer Lendava, Monošter, občina Železna Kapla-Bela). *Razprave in gradivo* 38/39, 130–149.
- Pirjevec, J., Medarič, Z., Sedmak, M., Vilhar, N. (ur.), 2002. *Narodne manjšine 5: Živeti z mejo. Slovenski kulturni prostor danes (zbornik referatov s posvetov)*. Odbor SAZU za preučevanje narodnih manjšin in Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana; Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije, Koper.
- Pušnik, M., 2011. *Popularizacija nacije: Komuniciranje, nacionalizem in proizvodnja mej*. Založba FDV, Ljubljana.
- RePASM, 1996. Resolucija o položaju avtohtonih slovenskih manjšin v sosednjih državah in s tem povezanimi nalogami državnih in drugih dejavnikov RS (1996). Uradni list Republike Slovenije 35/1996, 2946–2948.
- Sekloča, P., 2008. Neuravnotežena čezmejna javna sfera: Nesorazmerna prisotnost Slovenije in slovenske manjšine v Italiji v javnomnenjskih procesih. *Razprave in gradivo* 55, 78–97.
- Sekloča, P., 2009. Čezmejno javno komuniciranje. V M. Sedmak (ur.), *Podobe obmejnosti*. Založba Annales, Koper, 125–147.
- Silverstone, R., Georgiou, M., 2005. Editorial Introduction: Media and Minorities in Multicultural Europe. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 31 (3), 433–441.
- Stergar, J., 2003. Republika Slovenija in zamejstvo 1945–2002. *Acta Histriae* 11 (2), 99–128.
- Strobl, L. R., 1979. *Minderheiten in Massenmedien*. Doktorska disertacija, Univerza v Salzburgu, Salzburg.

- Sukič, M., 2006. *Porabje*. Gradivo za VI. vseslovensko srečanje v Državnem zboru RS, 6. julij 2006.
- Susič, E., 1986. Komunikacijski tokovi med matico in manjšino. *Teorija in praksa* 23 (12), 1524–1535.
- Tomažič, H., 2012. Tri perspektive za cilje pri reformi manjšinskih medijev v času digitalizacije informacij. V L. Klopčič in N. Frlan (ur.), *1. Konferenca slovenskih novinarjev iz sveta in Slovenije*. Svetovni slovenski kongres, Ljubljana, 73.
- Valenčič, V., 1996. Zamejska televizija med željo in stvarnostjo. *Jadranski koledar* 1996, 98–101.
- Vilhar, N., 1992a. *Nedelja*. V N. Vilhar in J. Stergar (ur.), Organizacije, društva, ustanove in glasila koroških Slovencev v Avstriji. V: *Vestnik koroških partizanov* 26 (3–4), 63–65.
- Vilhar, N., 1992b. Naš tednik. V N. Vilhar in J. Stergar (ur.), Organizacije, društva, ustanove in glasila koroških Slovencev v Avstriji. V: *Vestnik koroških partizanov* 26 (3–4), 60–63.
- Vilhar, N., Stergar, J., Šulc, M., 1993. Slovenski vestnik. V N. Vilhar in J. Stergar (ur.), Organizacije, društva, ustanove in glasila koroških Slovencev v Avstriji. V: *Vestnik koroških partizanov* 27 (1–2), 54–56.
- Wieser, P., 2004. Medijske dileme brez meja. V S. A. Avguštin, L. Klopčič (ur.), *Ko ne bo več meja*, 2. Strokovno-znanstveni posvet. Svetovni slovenski kongres, Ljubljana 2004, 58.
- ZORSSZMN 2006. Zakon o odnosih RS s Slovenci zunaj njenih meja. Uradni list Republike Slovenije 43/2006, 4605–4613.
- ZORSSZMN 2010. Zakon o odnosih RS s Slovenci zunaj njenih meja. Uradni list Republike Slovenije 76/2010, 11053–11056.
- Zupančič, J., 2000. Vloga in pomen narodnih manjšin v čezmejnem sodelovanju: Primer manjšin v Sloveniji in Slovencev v sosednjih državah. *Razprave in gradivo* 47, 26–41.
- Žurej, J., 2004. Pravice manjšin in jezikovne pravice v medijih v Republiki Sloveniji in v tujini. *Revus* 2, 81–93.